

Araştırma Makalesi/Research Article
DOI: 10.53711/balkanistik.1193125
Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2022; 4(2): 80-100
Journal of Balkanistic Language and Literature, 2022; 4(2): 80-100

TEZKİRELER İŞİĞİNDA YUNANİSTAN DOĞUMLU DİVAN ŞAİRLERİ

Sema ÇAPIN*

ÖZ: Edebiyat dünyasında iz bırakanlar, kendilerini tanımak isteyenler tarafından her zaman merak edilir. İnsanların bu meraklarına cevap veren eserlerin başında biyografiler gelir. Klasik Türk edebiyatında biyografinin karşılığı tezkiredir. XVI. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar Türk edebiyatında otuz altı tezkire yazılmıştır. Tezkireler, bilim camiası için dönemin şairlerinin hayatları, edebî kişilikleri ve eserleri hakkında bilgi ihtiva etmeleri açısından önemli kaynaklardır. Tezkirecilerin ele aldıkları konulardan biri de şairlerin nereli olduğudur. Altı yüz yıllık bir edebî geçmiş olan ve günümüzde hâlâ etkisini sürdüren klasik Türk edebiyatının hangi coğrafyalarda icra edildiğini öğrenmek açısından şairlerin nereli olduğu sorusuna verilen cevap elbette önemlidir.

Bu çalışmada divan şairlerinin günümüzde Yunanistan sınırları içinde yer alan memleketleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun, Osmanlı kültürünün Yunanistan coğrafyasındaki yansımalarının öğrenilmesine katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Divan, Klasik Türk Edebiyatı, Tezkire, Biyografi, Yunanistan, Şair.

* Yüksek Lisans Mezunu, Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, e-posta: h.semacapin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8630-9329

Geliş Tarihi (Received): 22.10.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 11.11.2022

DİVAN POETS BORNED IN GREECE IN THE LIGHT OF TEZKİRES

ABSTRACT: Those who leave their marks in the world of literature are always wondered about by those who want to know about themselves. Biographies come at the beginning of the works that respond to people's curiosity. The equivalent of biography in Classical Turkish Literature is tezkire. From 16th to the early 20th century, thirty-six tezkires have been written in Turkish literature. Tezkires are important sources for the scientific community in terms of containing information about poets' lives, literary personalities, and works. One of the issues that Tezkireciler deals with is where poets are from. The answer to the question of where the poets are from is important to learn which geographies Classical Turkish Literature, has a literary history of six hundred years and continues to influence today.

This study is aimed to determine the hometown of divan poets which are on the borders of Greece today. This study is expected to contribute to the learning of the reflections of Ottoman culture on Greek geography.

Keywords: Divan, Classical Turkish Literature, Tezkire, Biography, Greece, Poet.

Giriş

Türklerin Balkanlara yerleşmesi, V. yüzyılın başlarına rastlar (Özcan, 2013: 415). XI. ve XII. yüzyılda da Peçenek, Kuman ve Uz Türkleri Balkanlara gelip yerleşmişlerdir. XIII. yüzyıl ortalarında ise bir Türkmen aşireti Balkanlara geçmiş ve Dobruca dolaylarında ilk Müslüman Türk topluluğu meydana getirilmiştir (İsen, 1997: 512).

Balkanlar, XIV. asır sonlarına doğru da Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı kültür tarihinde, Balkan coğrafyasındaki ülkelerin ve şehirlerin önemi çok büyüktür. Osmanlı hâkimiyetine giren Balkan coğrafyasına Anadolu'dan getirilen Türkmenler yerleştirilmiştir. Bunlar sadece halktan kişiler değil, aynı zamanda yerleştirildikleri bölgenin kültürel ve ilmî gelişmelerine katkı sunan âlim, şair ve mutasavvıflardır. Bu şair ve mutasavvıflar klasik Türk edebiyatının Balkan sahasına yerleşmesinde, orada edebî bir muhitin oluşmasında oldukça etkili olmuşlardır. Balkan coğrafyasındaki şairler, diğer divan şairlerine göre daha dışa dönük ve daha gerçekçi bir şiir anlayışını da benimsemişlerdir (Özcan, 2013: 415). Bu coğrafyada yer alan ve Türkmenlerin yerleştirildikleri

ülkelerden biri de Yunanistan'dır. Yunanistan şehirlerine atanan yöneticiler, yerleştikleri yerlerde âlim, şair ve mutasavvıfların yetişmesine katkı sağlayacak önemli sosyal ve kültürel kurumlar inşa etmişlerdir. Selanik, Vardar Yenicesi, Dimetoka, Karaferye, Midilli, Girit, Rodos gibi Yunanistan sınırları içinde yer alan şehir ve adalarda divan edebiyatının önemli simaları yetişmiştir.

Siyasal gelişmelerle kültürel ve bilimsel gelişmelerin paralel olduğu Osmanlı döneminde aynı durum edebiyat için de geçerlidir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin siyasi alanda en güçlü olduğu dönem bilindiği gibi 16. yüzyıldır. Yapılan incelemeler sonucunda da Yunanistan doğumlu şairlerden 27'sinin 16. yüzyıl şairi olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan 17'si Vardar Yeniceli, 5'i Selaniklidir. Klasik edebiyatın oldukça etkili olduğu ve güçlü şairlerin çıktığı Yunanistan sınırları içinde yer alan şehirlerden en önemlileri Vardar Yenicesi, Selanik ve Girit'tir.

Vardar Yenicesi

Şimdiki ismi Giannitsa ya da Yannitsa'dır. Tezkirelerde Vardar, Vardar Yenicesi veya Yenice-i Vardar olarak geçmektedir. Birinci Murat zamanında devletin sınırlarına dâhil olmuş, 19. yüzyılın başlarına kadar da Osmanlı'nın egemenliğinde kalmıştır.

Vardar Yenicesi, Osmanlı döneminde Selanik sancağına bağlı bir kazadır (Kılıç, 1998: 89). Gazi Evrenos tarafından imar edilen kazada cami, mektep, medrese ve vakıf olmak üzere önemli eğitim ve kültür merkezleri inşa edilmiştir (Kiel, 2013: 446). Bu nedenle Vardar Yenicesi'nin Osmanlı kültür dünyasında oldukça önemli bir yeri vardır. Divan edebiyatının meşhur şairlerinden olan Hayalî, Hayretî, Usûlî, Yusuf Sineçak ve Derûnî buralıdır. Bu şairlerin Vardar Yeniceli olduğuna dair 16. ve 17. yüzyıl tezkirecileri hemfikirdir. Tezkireciler buradan bahsederken şairlerin ve zarif kişilerin diyarı, madeni, kaynağı, temiz yeri gibi betimlemeler kullanmışlardır.

Âşık Çelebi şair Âgehî için “*Menbit-i şu’arâ ve maden-i zurefâ olan Vardar Yenicesi’ndendür*” (Kılıç, 2018: 145) diye ifade eder. Benzer bir ifadeyi Riyazî, şair Derûnî için kullanır: “*Hâk-i pâki maden-i şu’arâ olan Vardar Yenicesi’ndendür*” (Açıkgöz, 2017: 147). Beyâni de Yusuf Sineçak için şöyle demiştir: “*Menba’ı şu’arâ-yı nâmdâr Yenice-i Vardârdandur*” (Sungurhan, 2017: 241).

Kınalızâde Hasan Çelebi diğer tezkirecilere yakın ifadeler kullanmakla beraber, Vardar için altından ırmaklar/nehirler akan cennet benzetmesi yapmıştır. Hayretî’yi anlattığı bölüm şöyle başlar: “*Kân-ı belâgat u eş’âr ve maden-i şu’arâ-yı ‘âlî-mikdâr müşâbih-i cennâtin tecrî min tahtihe’l-enhâru olan Yenice-i Vardardandur.*”

Vardar Yenice’li olan diğer şairler şunlardır: Âgehî, Abdulgani-i Vardarî, Beyazî, Garibî, Günahî, İlahî/Selman, İlahî-i Diger, İlmî-i Diger, Hâfız, Mehmed-i Diger, Mehmed Efendi, Mevlana Tal’atî, Râzî (Mahmud), Râzî (Yusuf Çelebi), Ruhî, Sırrî, Sıdkî, Sâni, Tâbî.

Mevlana Tal’atî’nin Vardarlı olduğu sadece Sehi Bey’in *Heşt-Bişiş’t*inde geçmektedir (İpekten vd. 2017: 166). Sıdkî için sadece Âşık Çelebi Vardarlı olduğunu söylemiştir (Kılıç, 2018: 564). Hâfız (Yıldırım, 2009: 195) ve Ruhî’nin (Kaya, 2008: 215) Vardarlı olduğu da sadece *Tuhfe-i Nailî*’de geçmektedir.

Selanik

Selanik, 17. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı Devleti’nin egemenliğinde bulunan bir şehirdir. Bugün Thessaloniki olarak anılmakta olup Osmanlı coğrafyacılarınca “İstanbul’un bir parçası”, Yahudiler tarafından “şehirlerin anası” diye tanımlanan Selanik, Osmanlı döneminde devletin kozmopolit özelliğe sahip bir sancağıdır (Kiel, 2009: 352). Müslüman, Yahudi ve Hristiyanların bir arada yaşadığı Selanik, kültürel anlamda da büyük bir öneme sahiptir. Burada birçok kitap, dergi ve gazete Türkçe, İbranice, Rumca, Fransızca ve Bulgarca basılmıştır (Kiel, 2009: 357). Ayrıca şehir birçok Osmanlı şairinin doğum yeridir. Yapılan

incelemelerde Selanikli 23 divan şairi tespit edilmiştir. Hasan Daniş, Esad-ı Selanikî, Hâmi Efendi, Meşhûrî, Âşık, Manevî, Muammâyî, Osman Nuri bunlardan bazılarıdır. Bunun en büyük nedeni Selanik'in Osmanlı'nın önemli kültür merkezlerinden birisi olmasıdır. Şehrin seyfiyye ve ilmiyye görevlerinde bulunan kişiler buraya cami, medrese, hastane, misafirhane gibi imaretleri bina etmişlerdir. Beyâni ve Âşık Çelebi tezkirelerinde şair Sâfî'nin Selanik Beyi olduktan sonra orada cami ve imaret inşa ettiği geçmektedir:

“SÂFÎ: Cezerî Kâsım Paşa dimekle ma'rûfdur. Neşr-i Kebîr sâhibi Şeyh Mehmed Cezerî Hazretlerinün bende-i direm-hırîdesidür. Sultân Mehmed Hân yanında hayli i'tibâr u ünvan bulup nişâncı ba'dehû vezîr olmuşdur. Sonra tekâ'üd vechiyle Selânik Begi olup anda câmi' ü imâret binâ idüp ömrin anda âhir itmîşdür.” (Sungurhan, 2017: 241)

Osmanlı belgelerinde üç imaret, dokuz mektep ve on dokuzdan az olmayan tekke ve zaviyeden söz edilir. Bu tekke ve zaviyelerin bazısı zengin kütüphaneler barındırır (Kiel, 2009: 356). İlmî ve kültürel gelişmelerde ve bu kadar şairin yetişmesinde Kadirî, Mevlevî, Nakşî tekkelerinin şehirde yer almasının elbette etkisi vardır. Nitekim bu tarikatlarda edebiyatın, şiirin önemli bir yeri vardır. *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye'*de 6 şairin Selanik'teki Mevlevî tekkelerinde şeyh veya mürit oldukları bilgisi yer almaktadır. Tezkirede Selanik Mevlevihanesi şeyhi Mehmed Efendi'ye inâbet eden Müneccimbaşı Ahmed Dede 17. yüzyıl şairlerinden Âşık'tır. *Mecma'-i Şuarâ* ve *Tezkire-i Üdebâ, Vefayât-ı Ayvansarâyî* ve *Sâlim tezkirelerinde* de bu bilgiler yer almaktadır.

“Fâzıl u muhakkık meşhûr Müneccim Başı Ahmed Dede'dir. Ma'lûm-ı cihân olan “Müneccim Başı Târîhi” bu zâtıdır. Mü'ellifn-i Osmâniyye'den olup merhûm Kâtib Çelebi gibi ser-â-pâ nâfi' eserler yazmışdır. Pederiniñ ismi Lutfullâh'dır. Karaman Ereğli ahâlîsinden çulhacılık ile meşgûl idi. Ol vakit kasaba-i mezbûreye ba'zı eşkiyânıñ tecâvüzi hasebiyle Selânik'e muhâceret ve tavattun eyledi. Sâhib-i terceme 1041 (1631)'de Selânik'de dogdı. İbtidâ-yı hâlinde san'at-ı vâlidlerine duhûl ârzûsuyla birkaç gün dükkâna devâm itmîş ise de hidâyet-i Kibriyâ ile semt-i medârise tevcih-i veche-i iştiyâk iderek

Selânik müftîsi fâzıl-ı şehîr Abdullâh Efendi'den Telhîs'a kadar ale't-tertîb tahsîl-i ulûm ile müşerref ve Selânik Mevlevî-hânesi şeyhi Mehmed Efendi'ye de inâbet eyleyerek mücâz u müstahlef olmuş idi." (Arslan, 2018: 50)

Selanik doğumlu diğer şairler: Bakî-i Selanikî, Behcet, Cemal, Enis, İlmî-i Diger, Lutfî, Mûin, Nazirî, Necâhî, Rüşdî (Halil), Rüşdü Efendi (Celil), Sunî, Şairî, Yümnî.

Âşık Çelebi ve Hasan Çelebi'de geçen Necâhî ile *Tuhfe-i Nâilî'* de bilgisi verilen Necatî aynı kişidir. Bakî-i Selanikî için sadece Ahdi tezkiresi, Esad-ı Selanikî için Rıza tezkiresi, Şairî için Âşık Çelebi, Enis için Kafîle-i Şuarâ, Cemal, Lutfî, Nazirî Rüşdî (Halil) ve Osman Nuri için *Tuhfe-i Nailî*, İlmî-i Diger için Salim tezkiresi, Rüşdü Efendi (Celil) için Fatin tezkiresi doğum yeri bilgisi vermiştir.

Girit

Girit, 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde kalan, bugün Yunanistan sınırlarına dâhil olan bir adadır. İki yüz altmış sekiz yıl Osmanlı egemenliğinde kalan Girit'te divan edebiyatının önde gelen şairleri yetişmiştir. Özellikle Bektaşiliğin etkisiyle Girit'te bulunan edebî muhit çok şair yetişmesinde etkili olmuştur.

Modern biyografik araştırmalar sonucunda 43 Giritli şair tespit edilmiştir. Abdullah Aydın, "*Hanyalı Nuri Divanı'ndan Hareketle Giritli Şairlere Ek*" makalesinde Giritli 43 şairin olduğunu dile getirmiştir (Aydın, 2019). Ancak tezkirelerde doğum yeri bilgisi verilen 11 Giritli şair vardır. Bu durum Girit'in 17. yüzyıldan sonra Osmanlı egemenliğine girmesinin bir sonucu olabilir. Ayrıca devletin merkezine -İstanbul- olan uzaklık da şairlerin tanınmasını geciktirmiş olabilir. Nitekim doğum yeri tespit edilen Giritli şairler 19. ve 20. yüzyılda yazılan Fatin tezkiresi ile *Tuhfe-i Nâilî'* de yer almaktadır. Bu eserlerde Girit adasında Kandiye, Hanya ve Resmo doğumlu 11 şair tespit edilmiştir. Bunlardan biri meşhur Hanyalı Nûri'dir. *Tuhfe-i Nâilî'* de hakkında kısa bir bilgi verilmiştir: "*Nûri Efendi, Kol Ağası Ahmed Bey'in oğludur, Giritli.*" (Şener, 2013: 294).

Tezkirelerde Resmolu bir şair ismi geçmektedir. *Fatin* tezkiresinde İzzet hakkında şöyle bilgi verilmektedir:

“Nâzım-ı müşârün-ileyh Ahmed İzzet Pâşâ Erzincanlı El-hâc Osmân Pâşâ merhûmun Girit vâlisi bulunduğu hengâmda ki bin iki yüz yirmi dokuz târîhinde Girid cezâresinde vâki Resmo nâm kasabada sulb-ı müşârün-ileyhden kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup muahharen müşârün-ileyhin vefâtı vukûuyla Dersââdet’e muvâsalat ve dört sene müddet ikâmetle” (Çifçi, 2017: 350)

“Nazmı parmakla gösterilen Ahmed İzzet Paşa, Erzincanlı El-hâc Osman Paşa Girit valisi iken bin iki yüz yirmi dokuz(hicri) tarihinde Girit adasında bulunan Resmo kasabasında dünyaya gelmiş. Babasının vefatından sonra Dersaadete gelmiş orada dört yıl kalmış ...”

Tezkirelerde tespit edilen 11 şairden Ahmed Resmî ve Sırrı için sadece Giritli bilgisi yer almaktadır. Râcî, Rahmî, Fehmî, Mustafa Mazlum ve Raşid Girit Kandiyelidir. Fehim, Muhtar ve Nûri de Girit Hanyalıdır.

Karaferye

Karaferye, 14. yüzyıldan 19. yüzyılın ilk yıllarına kadar Osmanlı egemenliğinde olan daha sonra Yunanistan sınırlarına dâhil olan bir şehirdir. Yunanca adı Veroia’dır. Osmanlı Devleti’nin geleneğinde olan fethedilen yerleri imar etme anlayışı burası için de geçerlidir. Şehir özellikle 15. yüzyıldan sonra oldukça gelişmiş, dışardan göç almıştır. Cevherî maddesinde Kınalızade Hasan Çelebi burası için meşhur şehir ifadesini kullanmıştır: *“CEVHERÎ: Karaferye dimekle meşhûr olan şehrden zuhûr itmîşdür”* (Sungurhan, 2017: 281).

1668’de buraya gelen Evliya Çelebi’nin verileri daha da ayrıntılıdır. Evliya Çelebi on altı Müslüman ve on beş Hristiyan mahallesinden bahseder. XVII. yüzyılda Kâtip Çelebi Karaferye’yi camileri, bahçeleri, hamamları ve çevresinde geniş pirinç tarlaları bulunan, duvarlarla çevrili olmayan bir şehir olarak tasvir etmektedir (Kiel ve Gara, 2001: 393).

Tezkirelerde Karaferyeli beş şair bilgisi geçmektedir. Bunlar Cevherî, Garamî, Hasan-ı Rumî, Râmiz ve Rüşdî’dir. Cevherî’nin Karaferyeli olduğu

konusunda Âşık Çelebi, Hasan Çelebi, Beyâni ve Kafile-i Şuarâ tezkireleri hemfikirdir. Âşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Kafile-i Şuarâ'da iki Cevherî vardır. Bunlardan biri Aydınlı Bâlî Çelebi, diğeri Karaferyeli İbni Yemin'dir. Ad bilgisi Âşık Çelebi tezkiresinde yer almaktadır. Beyanî, Hasan Çelebi ve Kafile-i Şuarâ'ya göre Cevherî Dimetoka'da vefat etmiştir.

Garamî'nin Karaferyeli olduğu bilgisi Hasan Çelebi ve Beyânî'de geçmektedir. Hasan Çelebi Garamî'den bahsederken Karaferye için "nâmdar şehir" ifadesini kullanmıştır: "*GARÂMÎ: Rûmilinde Karaferye nâm şehir-i be-nâmdandır*" (Sungurhan, 2017: 633).

Rüşdî ve Râmiz'in Karaferyeli olduğuna dair bilgiler Tezkire-i Silahdârzâde ve Şefkat tezkiresinde benzer ifadelerle yer almaktadır. Hasan-ı Rumî için Latifi; "Karaferye yakınlarında bir köyündür." ifadesini kullanmıştır.

Midilli

Midilli, 15. yüzyıldan 19. yüzyılın ilk yıllarına kadar Osmanlı egemenliğinde kalan Yunanistan'ın üçüncü büyük adasıdır. Divan şairlerinden Selmân, Hatayi, Hitâbî ve Şeyh Midillilidir. Selman için Riyazi Kavalalıdır derken *Tuhfe-i Nailî*'de Midillili olarak verilmiştir. Kavala da Yunanistan sınırları içinde yer alan bir sahil kentidir. Osmanlı döneminde Balkanlardaki önemli yerleşim yerlerinden biridir. Riyazi tezkiresinde iki Selman vardır. Biri Vardar Yeniceli Selmân, diğeri Kavalalı Selmân-ı Diger'dir. Selmân-ı Diger için şöyle bir ifade yer almaktadır:

"Kavala'dandır. Maktûl İbrâhîm Paşa'nun 'utekâsı evlâdından olmagla pes-mânde-i mâ'ide-i evkâfından nevâle-hâr olup mutasarrıf-ı tevliyeti olmuşdur" (Açıköz, 2017: 185).

Tuhfe-i Nailî'de de kısa bir bilgi verilmiştir: "*SELMAN: Selman Çelebi, Midilli, İbrahim Paşa Kölesi, vefatı H.995 M.1586*" (Odabaşı, 2009: 379).

Hitâbî'nin buralı olduğu bilgisi sadece Sehi tezkiresinde geçmektedir. Şeyh için de sadece Rıza tezkiresinde Midillili olduğu ifade edilmiştir. *Tuhfe-i Nailî*'de Midillili olarak verilen Hatayi ise Hatayi Çelebi'dir. "*HATAYİ:*

Hatayi Çelebi, Midillili” (Odabaşı, 2009: 75). Aşağıda verilen şiir örneğinden anlaşıldığı kadarıyla Hatayi'nin oldukça sade bir dili vardır:

“Ah kim hasret ile gözlerimi bürüdi yaş
Yine kan oldı kara bağrımın üstündeki baş
Beni aşkın sanma eyledi âlemlere faş
Sen salın eller ile ben basam bağrıma taş”

(Hatayi)

Dimetoka

Bugünkü adı Didymóteikhon veya Demotika olan Dimetoka, 14. yüzyılda Osmanlı egemenliğine giren ve 19. yüzyıldan itibaren Yunanistan sınırları içinde yer alan bir şehirdir. Abdü'l-vâsi Çelebi ve Hayali Çelebi buralıdır.

Abdü'l-vâsi Çelebi'nin buralı olduğu bilgisi Latifi ve Riyazi tezkirelerinde yer alırken Hayali için Âşık Çelebi buralı olduğunu söylemiştir. Latifi'nin verdiği bilgilere göre Abdü'l-vâsi Çelebi Molla Lütü'nin musahiblerindedir. Aşere hadisesi cereyan ettiğinde diyar-ı Aceme gitmiştir. Hadise unutulduktan sonra dönmüş ve kazasker olmuştur. Latifi, Vâsî-i Çelebi'nin şiir yazma konusunda oldukça yetenekli olduğunu fakat şiirlerinin az (nadîr u kalîl) olduğunu dile getirmiştir (Canım, 2018: 543).

Rodos

Rodos, Yunanistan sınırları içinde yer alan bir adadır. 16. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Divan şairlerinden Muhîfî ve Velî Rodosludur. Muhîfî'nin buralı olduğu konusunda Ahdi, Hasan Çelebi, Riyazi, Beyâni ve Rıza hemfikirdirler. Muhîfî iyi bir eğitim almış, kadılık ve kazaskerlik yapmış bir şairdir. Ahdi, Hasan Çelebi ve Beyâni tezkirelerinde güzel şiirler yazdığı, medhiyyelerinde oldukça başarılı olduğu ve şiirlerine nazireler yazıldığı bilgileri yer almaktadır. Velî'nin Rodoslu olduğu bilgisi ise sadece Rıza ve *Tuhfe-i Nâilî*'de geçmektedir. Rıza'dan aktarılan bilgi şöyledir:

“VELİ: Pâye-i erba'îne vâsıl ve andan munfasıl olan müderrisîn-i kirâmdan Rodosî Velî Efendi'dür. Tâze-gû olup hûb eş'ârı ve mergûb güftârı vardır” (Zavotçu, 2017: 222).

(Büyük mertebelere erişip oradan ayrılan değerli müderrislerden Rodoslu Velî Efendi'dir. Taze söyleyişle olup güzel şiirleri ve beğenilen sözleri vardır.)

Tezkirelerde Yunanistan Doğumlu Divan Şairleri Tablosu

Şair	Asıl Adı	Mahlası	Nereli	Yer Aldığı Tezkire	Yy
1	–	Abdulgani-i Vardarî	Vardar Yenicesi	SA, TN	17.yy
2	Mansur	Agehî	Vardar Yenicesi	AÇ, HÇ, AH, Rİ, KŞ, BE, ŞM, KF, KA	16.yy
3	Ahmed	Âşık	Selanik	SA, TŞM, MŞTÜ, VA	17.yy
4	–	Bakî-i Selanikî	Selanik	AH	–
5	Mehmet Çelebi	Beyazî	Vardar Yenicesi	RI, TN	17.yy
6	Mehmet	Behcet	Selanik	FA, TN	19.yy

7	_	Cevheri	Karaferye	AÇ, HÇ, BE, KŞ	16.yy
8	Cemal Nâbedîd	Cemal	Selanik	TN	19.yy
9	_	Derûnî	Vardar Yenicesi	AÇ, HÇ, Rİ, KŞ, TŞM, AH, TN	16.yy
10	Hasan	Daniş	Selanik	FA, KŞ	19.yy
11	Esad Çelebi	Esad-ı Selanikî	Selanik	RI	_
12	_	Enis	Selanik	KŞ	_
13	İbrahim	Fehim	Girit/Han ya	FA, TN	19.yy
14	Mustafa Mazlum	Fehmi	Girit/Kand iye	FA, TN	19.yy
15	Mehmet	Garamî	Karaferye	HÇ, BE	16.yy
16	Muhammet Çelebi	Garibî	Vardar Yenicesi	AÇ, HÇ, Rİ, LA, AH, TŞM, KF	16.yy

TEZKİRELER İŞİĞİNDA YUNANİSTAN DOĞUMLU DİVAN ŞAİRLERİ

17	Hasan Çelebi	Günâhî	Vardar Yenicesi	AÇ, HÇ, Rİ, AH, KA, BE, KF, TŞM, TN	16.yy
18	Mahmud	Hâfız	Vardar Yenicesi	TN	16.yy
19	Hami Efendi	Hâmî	Selanik	FA, KŞ, TN	19.yy
20	Hasan	Hasan-ı Rumî	Karaferye	LA	-
21	Hataylı Çelebi	Hataylı	Midilli	TN	17.yy
22	Muhammed	Hayalî	Vardar Yenicesi	SH, AÇ, HÇ, LA, KA, AH, BE, KŞ, Rİ, KF, TN	16.yy
23	Abdulvahab	Hayali Çelebi	Dimetoka	AÇ	16.yy
24	-	Hayretî	Vardar Yenicesi	SH, AÇ, HÇ, LA, KA, AH, BE, KŞ,	16.yy

				Rİ, KF, TN	
25	_	Hitabî	Midilli	SH	_
26	Selman	İlahî/Selman	Vardar Yenicesi	AÇ, KA, KF, HÇ, Rİ, AH, BE, TN	16.yy
27	_	İlahî-i Diger	Vardar Yenicesi	HÇ	16.yy
28	_	İlmî-i Diger	Selanik	SA	_
29	Ahmed	İzzet	Girit/Res mo	FA	19.yy
30	Lutfi Salih	Lutfî	Selanik	TN	19.yy
31	_	Manevî	Selanik	AÇ, HÇ, TŞM, TN	16.yy
32	_	Mehmed-i Diger	Vardar Yenicesi	Rİ	17.yy
33	Mehmet	Mehmet Efendi	Vardar Yenicesi	RI, Rİ, TN	17.yy
34	Ahmed	Meşhurî	Selanik	FA, TN	19.yy

TEZKİRELER İŞİĞİNDA YUNANİSTAN DOĞUMLU DİVAN ŞAİRLERİ

35	-	Mevlana Tal'atî	Vardar Yenicesi	SH	-
36	Ali	Muammayî	Selanik	AÇ, HÇ, LA, BE,	16.yy
37	Ahmed	Muhiîf	Rodos	AH, RI, BE, HÇ, Rİ,	16.yy
38	Ahmed	Muhtâr	Girit/Han ya	TN	19.yy
39	Mehmed	Mûin	Selanik	RI, TN, BEL, SAF	17.yy
40	Mustafa Paşa	Mustafa Mazlum	Girit/Kand iye	FA, TN	19.yy
41	Mehmed	Nazirî	Selanik	TN	17.yy
42	-	Necahî/Necatî	Selanik	AÇ, HÇ, TN	16.yy
43	Osman Nuri	Nurî	Selanik	TN	19.yy
44	Nuri Efendi	Nurî	Girit/Han ya	TN	18.yy
45	Salih	Râcî	Girit/Kand iye	FA, TN	19.yy

46	İbrahim	Rahmî	Girit/Kand iye	TN	19.yy
47	Seyyid Mehmet	Râmiz	Karaferye	ŞF, TS	18.yy
48	Ali	Raşid	Girit/Kand iye	TN	19.yy
49	Yusuf Çelebi	Râzî	Vardar Yenicesi	Rİ, KF, TN, RI	17.yy
50	Mahmud Çelebi	Râzî	Vardar Yenicesi	AÇ, TN	16.yy
51	Ahmed	Resmî	Girit	TS, TN	18.yy
52	Mahmud	Ruhî	Vardar Yenicesi	TN	16.yy
53	Ali	Rüşdî	Karaferye	ŞF, TS	_
54	Halil	Rüşdî	Selanik	TN	19.yy
55	Celil	Rüşdü Efendi	Selanik	FA	_
56	_	Selman-ı Diger	Kavala/Mi dilli	Rİ, TN	16.yy
57	İsa Çelebi	Sırrî	Vardar Yenicesi	KA, HÇ, AH, BE, Rİ, KF	16.yy

TEZKİRELER İŞİĞİNDA YUNANİSTAN DOĞUMLU DİVAN ŞAİRLERİ

58	Sırrı Paşa	Sırrı	Girit	TN	19.yy
59	_	Sunî	Selanik	HÇ, LA,	16.yy
60	_	Sıdkî	Vardar Yenicesi	AÇ	16.yy
61	Yakup	Şanî	Vardar Yenicesi	HÇ, AH, Rİ, KF	16.yy
62	_	Şairî	Selanik	AÇ	_
63	Mehmet Çelebi	Şeyh	Midilli	RI	_
64	Tâbi Çelebi	Tâbî	Vardar Yenicesi	AH, TN	16.yy
65	_	Usûlî	Vardar Yenicesi	LA, AH, Rİ, HÇ, BE, SH, AÇ, KA	16.yy
66	Yusuf	Yusuf Sineçak	Vardar Yenicesi	AH, Rİ, HÇ, BE, AÇ, KF, TN	16.yy
67	Veli Efendi	Velî	Rodos	RI, TN	17.yy

68	Abdü'l-vâsi	Vâsî-i Çelebi	Dimetoka	LA, Rİ,	16.yy
69	Mehmet	Yümnî	Selanik	BEL, TN	17.yy

Sonuç

Siyasi varlığın sürdürülmesi kültürel varlığın sürdürülmesiyle paraleldir. Bu nedenle Osmanlı Devleti, sınırları dâhiline aldığı en küçük kasabadan büyük yerleşim yerlerine kadar kültürel varlığını sürdürmek için buralara Türkleri yerleştirmiştir. Yerleştirilenler sadece halktan kişiler değildir. Bunlara çoğu birer iyi şair olan, seyfiyye ve ilmiyye sınıfından kişiler de eşlik etmişlerdir. Oraya giden paşa, kazasker, müdderis ve kadılar, kültürel ve edebî gelişmeyi önemli ölçüde etkileyen imaretler bina etmiş, edebî bir muhit oluşmasında oldukça etkili olmuşlardır. Bu durum Yunanistan için de geçerlidir. Günümüz Yunanistan sınırları içerisinde olan pek çok yerleşim yerinde azımsanmayacak sayıda divan edebiyatı şairi yetişmiş olup bu şairler edebiyat dünyasında önemli izler bırakmışlardır. Çalışma sonucunda Yunanistan'da en çok divan şairi yetişen şehirlerin başında Vardar Yenicesi ve Selanik geldiği görülmüştür. Bunları sırasıyla Girit, Karaferye, Midilli, Dimetoka ve Rodos izlemektedir. 69 şairden 23'ü Vardar Yenicali, 22'si Selanikli, 11'i Giritli, 5'i Karaferyeli, 4'ü Midillili, 2'si Dimetokalı, 2'si Rodosludur. Bu çalışmada sadece tezkireler esas alınmıştır. Aksi takdirde bu sayı çok daha fazladır.

Kısaltmalar

AH: Ahdî Tezkiresi: Gülşen-i Şu'arâ

AÇ: Âşık Çelebi Tezkiresi: Meşâ'irü'ş-Şu'arâ

BE: Beyânî Tezkiresi: Tezkiretü'ş-Şu'arâ

BEL: Belîğ Tezkiresi: Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr

TŞM: Esrâr Dede Tezkiresi: Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye

KA: Gelibolulu Âlî: Kühü'l-Ahbâr

KŞ: Kafiye-i Şuâra

HÇ: Hasan Çelebi Tezkiresi: Tezkiretü'ş-Şu'arâ

KF: Kafzâde Fâ'izî: Zübdetü'l-Eş'âr

LA: Latîfî Tezkiresi: Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ

Rİ: Riyâzî Tezkiresi: Riyâzü'ş-Şu'arâ

RI: Rıza Tezkiresi: Tezkire-i Rızâ

SH: Sehî Beg Tezkiresi: Heşt Behişt

SA: Sâlim Tezkiresi: Tezkiretü'ş-Şu'arâ

FA: Fatin Tezkiresi

VA: Vefayât-ı Ayvansarâyî

MŞTÜ: Mecma'-i Şuarâ ve Tezkire-i Üdebâ

TS: Tezkire-i Silahdarzâde

Kaynakça

- Âşık Çelebi (2018), *Meşâ'irü'ş-Şuarâ*, Filiz Kılıç (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2022).
- AYDIN, Abdullah (2009), "Hanyalı Nuri Divanı'ndan Hareketle Giritli Şairlere Ek", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 26, 45-58.
- Beyânî (2017), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Aysun Sungurhan (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2022).
- Esrâr Dede (2018), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye (İnceleme-Metin)*, İlhan Genç (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57762,tezkire-i-suara-yi-mevleviyyepdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 20 Nisan 2022).
- Fatîn Davud (2017), *Hâtîmetü'l- Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*, Ömer Çifçi (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 20 Nisan 2022).
- Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî (2017), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, Ramazan Ekinci (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,

- <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55730,vefeyat-i-ayvansarayipdf.pdf?0>,
(Erişim Tarihi: 15 Nisan 2022).
- İSEN, Mustafa (1994), *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- İSEN, Mustafa (1997), *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAYA, Resul (2008), *Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî'si (İnceleme-Metin-İndeks Sayfa 301-400)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- KIEL, Machiel ve GARA, Eleni (2001), "Karaferye", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 391-394.
- KIEL, Machiel (2009), "Selânik", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 36. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 352-357.
- KIEL, Machiel (2013). "Yenice-i Vardar", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 43. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 445-448.
- KILIÇ, Filiz (1998), *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kınalızâde Hasan Çelebi (2017), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Aysun Sungurhan (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022).
- Lâtîfî (2018), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (Tenkitli Metin)*, Rıdvan Canım (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 20 Nisan 2022).
- Mehmed Sirâceddîn (2018), *Mecma'-ı Şu'Arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Mehmet Arslan (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58597,mecma-i-suara-ve-tezkire-i-udeba-pdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2022).
- Mehmed Tevfik (2017), *Kâfile-i Şu'arâ*, Fatma Sabiha Kutlar, Oğuz Müjgân Çakır ve Hanife Koncu (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2022).

- ODABAŞI, Mıhrıcan (2009), *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhtevâ 1. Cilt Sayfa 234- 467* Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- ÖZCAN, Nurgül (2013), "Şuara Tezkirelerine Göre Selanikli Divan Şairleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (26), 414-427.
- Riyâzî Muhammed Efendi (2017), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Namık Açıkgöz (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 18 Nisan 2022).
- Sehî Beg (2017), *Heşt-Bişişt*, Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen vd. (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0&_tag1=03EE5380B678F1063BF0A9ED54D2FA0DD771F0E5&crefer=9B604149EB799DBEFF9436BD181E2214E6989CA3D2B35920329379FFA790380E, (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2022).
- Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn (2018), *Tezkire-i Silâhdâr-Zâde*, Furkan Öztürk (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58902,tezkire-i-silahdar-zadepdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2022).
- SOLMAZ, Süleyman (2018), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ'sı (İnceleme-Metin)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2022).
- Şefkat-i Bağdadi (2017), *Tezkîre-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî*, Filiz Kılıç (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55753,sefkatezkiresi.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2022).
- YILDIRIM, Fatih (2009), *Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî'si (İnceleme-Metin-İndeks Sayfa 101-200)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- YUVACI, Bünyamin (2014), *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhtevâ (II. Cilt s. 735-999)*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ (2017), *Rızâ Tezkiresi*, Gencay Zavotçu (Haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,

<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73320,riza-tezkiresi2020pdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2022).